

DAVAMLI İNKİŞAF ŞƏRAİTİNDƏ TƏHSİL SİSTEMİNİN ƏHƏMİYYƏTİ VƏ MÜASİR ASPEKTLƏRİ

Məhəmməd Cəfərov,

*Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin Təhsil, elm,
mədəniyyət, gənclər və idman sahələrinin maliyyəsi şöbəsinin
baş məsləhətçisi, Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Dövlət
İdarəçilik Akademiyasının magistrantı*

e-mail: mceferov030@gmail.com

<https://doi.org/10.30546/2706-7858.2025.2.030>

UOT: 33

Xülasə. *Davamlı inkişaf müasir dünyanın qarşısında duran ekoloji, sosial və iqtisadi çağırışlara cavab olaraq təhsil sisteminin yenilənməsini zəruri edir. Təhsil yalnız bilik ötürən vasitə deyil, həm də fərdlərin adaptasiya, innovasiya və məsuliyyətli vətəndaşlıq bacarıqlarını inkişaf etdirən əsas platformadır. Müasir təhsil yanaşmaları interaktiv və tələbəyönümlü metodlara əsaslanır, texnologiyanın geniş tətbiqi ilə öyrənmə prosesini daha effektiv və əhatəli edir. İnformasiya texnologiyaları, onlayn resurslar və virtual realıq kimi vasitələr təhsilin keyfiyyətini artırır və fərdi öyrənmə imkanlarını genişləndirir. Təhsil və iqtisadi inkişaf arasında güclü əlaqə mövcuddur ki, bu da təhsilin keyfiyyəti ilə əmək bazarının tələblərinə uyğun kadrların hazırlanmasına və iqtisadiyyatın diversifikasiyasına öz töhfəsini verir. Strateji planlaşdırma və təhsil islahatları ümumilikdə təhsil sisteminin davamlı inkişafını təmin etmək üçün vacibdir. Bu yanaşmalar təhsilin sosial-iqtisadi və ekoloji aspektlərini nəzərə alaraq gələcək nəsillərin rifahını təmin etməyə yönəlmişdir.*

Açar sözlər: *davamlı inkişaf, təhsil sistemi, müasir tendensiyalar, inkişaf strategiyaları.*

Key words: *sustainable development, education system, modern trends, development strategies.*

Ключевые слова: *устойчивое развитие, система образования, современные тенденции, стратегии развития.*

Davamlı inkişaf müasir dünyanın qarşısında olan bir sıra çətinliklərə qarşı strateji yanaşma tələb edir. Bu kontekstdə təhsil sistemi yalnız biliklərin ötürülməsi deyil, həm də fərdlərin və cəmiyyətlərin adaptasiyası, innovasiyalara açıq olmaları və dayanıqlı inkişaf prinsipinə uyğun düşünmə qabiliyyətinin təşviqi baxımından əhəmiyyətli rol oynayır. Resursların səmərəli istifadəsi, iqlim dəyişikliyi və sosial ədalətsizlik

kimi qlobal problemlərə cavab verilməsi üçün təhsil sistemi şüurlu və ağıllı vətəndaşlar yetişdirməyi hədəfləməlidir. Bu isə öz növbəsində, müasir təhsil yanaşmaları əsasında ətraf mühitin, iqtisadiyyatın və sosial strukturların dinamikasına uyğunlaşmağı tələb edir. Təhsil sisteminin müasir aspektləri bu sistemin daha çevik və interaktiv xarakterini artırmağa yönəlmiş müxtəlif metodologiyaları əhatə edir. Məsələn, texnologiyanın tətbiqi ilə yanaşı, təsdiqlənmiş dərslər

liklərdən əlavə problem həlletmə, tənqidi düşünmə və yaradıcılıq kimi bacarıqları da inkişaf etdirmək zəruridir. Burada daha interaktiv və praktik yanaşmaların tətbiqi tələb olunur ki, bu da tələbələrin müxtəlif kontekstlərdə öyrənmə imkanlarını genişləndirir. Həmçinin daha geniş təhsil mühitlərində öyrənmə prosesinin mərkəzinə tələbələri qoymaqla yanaşı, mentorluq və əməkdaşlığın təşviqi də önəmlidir. Təhsil sisteminin transformasiyasının təkə müstəqil bir yanaşma olaraq qalmaması, eyni zamanda sosial-iqtisadi və ekoloji parametrlərlə koordinasiya olunması vacibdir. Bu çərçivədə müasir təhsil hər kəs üçün bərabər imkanların yaradılmasına yönələn bir vasitə olaraq cəmiyyətin bütün qatlarını əhatə etməli, eləcə də gələcək nəsillərin hazırlanması onların dayanıqlı inkişaf prinsiplərinə uyğun məsuliyyətli vətəndaşlar olmalarına şərait yaratmalıdır. Belə ki, təhsil təkə fərdi deyil, həm də qlobal miqyasda davamlı inkişafın əsasını təşkil edən bir sistem rolunu oynayır.

Davamlı inkişaf ehtiyacların qarşılınması və bu inkişafın gələcək nəsillərin ehtiyaclarını da nəzərə alması prinsiplərinə əsaslanan bir prosesdir. Bu anlayış sosial-iqtisadi və ekoloji faktorların bir-biri ilə tarazlaşdırılmasını tələb edir. Davamlı inkişafın mahiyyəti resursların istifadəsinin formalaşmasında və iqtisadi fəaliyyətlərin həyata keçirilməsində səmərəli yanaşmaların tətbiqi ilə özünü göstərir. Beləliklə, davamlı inkişaf hər bir şəraitdə insanların gündəlik həyatını yaxşılaşdırmağa yönəlmiş bir strategiyadır. Sosial ədalət, ekoloji tarazlıq və iqtisadiyyatda səmərəliliyin artırılması davamlı inkişafın əsas şərtlərindəndir. Bu prinsip BMT-nin "Davamlı İnkişaf üzrə 2030 Gündəliyi"ndəki fəaliyyətlərində də əks olunmuşdur. Təbiətə zərər vermədən iqtisadi inkişafın təmin edilməsi, resursların ədalətli paylanması, cəmiyyətin bütün üzvlərinin rifahını təmin edən sistemlərin yeridilməsi davamlı inkişafın geniş tərifinə daxildir. Bu anlayışın içərisində, xüsusən də insan kapitalının inkişafı, bilik və informasiya sistemlərinin inkişafı, innovasiyaların təşviqi kimi təsirlərin əhəmiyyəti önə çıxır [7]. Davamlı inkişaf həm də qlobal miqyasda sosial-iqtisadi tarazlığın yaradılmasında mühüm rol oynayır. Müxtəlif regionların özünəməxsus xüsusiyyətlərinə malik olmasına baxmayaraq, davamlı inkişaf

resursların istifadəsi və cəmiyyətin inkişafında qlobal əməkdaşlığı da təşviq edir. İştirak üçün mühitlərin təmin edilməsi, səmərəli və uzunmüddətli strategiyaların hazırlanması, eləcə də bilik bazasının genişləndirilməsi bu prosesin ayrılmaz hissəsidir. Nəticə etibarilə günümüzdə davamlı inkişaf yalnız resursların qorunmasına deyil, həm də insan sosial inkişafına yönəlmiş bütün fəaliyyətlərin bir perspektivi olaraq çıxış edir. Bu da təhsil sisteminin müasir aspektlərinin qiymətləndirilməsi baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Təhsil sistemi cəmiyyətin inkişafına yönəlmiş strukturlaşmış bir mexanizmdir və müasir dövrdəki təsirləri ölkənin sosial-iqtisadi və mədəni kontekstində açıq şəkildə görünməkdədir. Bu sistem fərdlərin yalnız bilik və bacarıq qazınmalarına deyil, həm də sosial inteqrasiya və müstəqil düşüncə tərzinin formalaşmasına xidmət edir. Məhz burada yer alan müxtəlif növ təhsil müəssisələri dünyagörüşünün genişlənməsi, etik dəyərlərin yayılması və cəmiyyətin gələcək liderlərinin yetişdirilməsi kimi vacib funksiyaları yerinə yetirir. Fərdlərin qarşılaşdığı çağırışlara adaptasiya təmin etmək, müasir iqtisadiyyatın tələblərinə uyğun əmək bazarının fəaliyyətini dəstəkləmək təhsil sisteminin önəmli elementidir. Təhsil sisteminin rolu yalnız keçmiş dövrlərlə müqayisədə müasir asimmetrik dinamiklərdən ibarət olmayan bilik verməkdən ibarət deyil. Bu, həm də insanın şəxsiyyətini formalaşdıran, yaradıcılığı dəstəkləyən və sosial məsuliyyətini artıran bir müəssisədir. Qlobal miqyasda həyata keçirilən ən son islahatlar təhsilin keyfiyyətini artırmaq üçün innovativ yanaşmalarla dəstəklənməkdədir. Bu yanaşmalar inteqrasiya olunmuş kurikulumlar, yeni texnologiyalardan istifadə və interaktiv öyrənmə modellərinin tətbiqi ilə təhsilin inkişafına yönəldilmişdir. Nəticədə tələbələr yalnız akademik biliklər əldə etməklə kifayətlənmir, həm də sosial və emosional bacarıqlarını inkişaf etdirir, komanda işində fəal iştirak etməyə, problem həll etməyə və kritik düşüncəyə sahiblənilirlər. Şübhəsiz ki, təhsil sistemi insanın həyatı boyunca daim yenilənir və dəyişir, bu da onun çevikliyinin və adaptivliyinin artırılmasını şərtləndirir. Davamlı inkişaf şəraitində təhsil yalnız fərdi deyil, həm də ictimai tərəqqinin mühüm bir hissəsi olaraq çıxış edir

[1]. Bu sistem müasir dövrün çağırışlarına cavab verərək fərdlərin potensialını maksimum dərəcədə reallaşdırmaqla yanaşı, eyni zamanda müasir cəmiyyətin tələblərinə uyğun liderlik xüsusiyyətləri ilə silahlanmalarına da imkan yaradır. Beləliklə, təhsil sisteminin rolu daha ədalətli və bərabər imkanların yaradılması, sosial hərəkətliliyin təşviq edilməsi və cəmiyyətin müxtəlif sektorlarında müsbət dəyişikliklərin aparılması üçün zəruri bir platformadır.

Müasir təhsil yanaşmaları öyrənmə və tədris proseslərini daha interaktiv, əhatəli və effektiv hala gətirmək məqsədini güdür. Bu yanaşmalar tələbələrin təkcə passiv məlumat alıcıları deyil, eyni zamanda aktiv iştirakçılar olmalarını təşviq edir. Aktiv öyrənmə metodları tələbələrin öz biliklərini tətbiq etmələrini, problem həlletmələrini və fikir mübadiləsi aparmalarını təmin edir. Belə metodların istifadəsi tələbələrin mövzulara olan marağını artırmaqla yanaşı, onların tənqidi düşünmə bacarıqlarını da inkişaf etdirir [4]. Məsələn, qrup layihələri, simulyasiyalar və müzakirələr aktiv öyrənməni təşviq edən əsas vasitələrdəndir. Bu yanaşmaların ən əhəmiyyətli cəhətlərindən biri də fərqli öyrənmə üslublarına uyğunlaşa bilmələri, yəni vizual, audial və kinestetik öyrənənlərin ehtiyaclarını qarşılamasıdır. Eyni zamanda müasir tədris yanaşmalarında informasiya texnologiyalarının istifadəsi də özünəməxsus bir əhəmiyyətə malikdir. Texnologiya sinif otaqlarında öyrənmə təcrübələrini zənginləşdirərək tədrisin keyfiyyətini artırır. “Flipped classroom” (tərs sinif otağı) modeli onlayn resurslardan istifadənin genişləndiyi bir dövrdə öyrənmənin yeni bir perspektivini təqdim edir. Bu yanaşma tələbələrə yeni materialı evdə öyrənmə imkanı verərək sinifdə daha çox praktiki fəaliyyətlərə yer ayırmağa şərait yaradır. Eyni zamanda tədris üçün nəzərdə tutulmuş müxtəlif proqramlarla tələbələrin fərdi öyrənmə yollarını izləmək və qiymətləndirməkdə müəllimlərə fərdi yanaşma imkanı verir. Artırılmış reallıq və virtual reallıq kimi texnologiyalar isə öyrənməni daha vizual və interaktiv hala gətirərək tələbələrin mövzuları daha dərinləndirən anlamağa kömək edir. Bu müasir yanaşmalar təhsil sisteminin davamlı inkişafının təminatıdır, çünki onlar yalnız biliklərin ötürülməsini deyil, eyni zamanda tələbələrin sosial və emosional

bacarıqlarını da inkişaf etdirir. Müasir təhsil yanaşmalarının tətbiqi yalnız bilik sahəsində deyil, həm də təhsil sistemindəki bütün iştirakçıların (tələbələr, müəllimlər, valideynlər) dinamik rolunu artıraraq daha çevik və müasir bir öyrənmə mühiti yaradır. Bu kontekstdə müasir yanaşmaların uğurlu tətbiqinin yalnız elmi biliklərin artırılması ilə məhdudlaşmadığı, eyni zamanda gənc nəsil üçün daha humanist və birgə fəaliyyətlərin təşviqi ilə həyata keçirildiyi aydın olur.

İnformasiya texnologiyaları müasir dövrdə təhsil sisteminin strukturunu və metodlarını köklü şəkildə dəyişdirən əsas amillərdəndir. Bu texnologiyalar ənənəvi öyrənmə proseslərini zənginləşdirərək tələbələrin biliklərini, bacarıqlarını və anlayışlarını inkişaf etdirmək məqsədi ilə istifadə olunur. Məsələn, onlayn öyrənmə platformaları, distant təhsil proqramları, interaktiv multimedialar və simulyasiya alətləri kimi elementlər tələbələrə daha geniş məlumat bazasına və fərdi öyrənmə imkanlarına çıxış təmin edir. Bu yolla tələbələr fərdi öyrənməkdə, müxtəlif tədris resurslarına asanlıqla daxil olmaqda və öz maraq sahələrində daha dərinləndirən araşdırma aparmaqda sərbəst olurlar. İnformasiya texnologiyalarının effektiv istifadəsi müəllimlərin də rolunu dəyişdirir. Müasir müəllim yalnız məlumatları təqdim edən şəxs deyil, həm də bələdçi, mentor və dəstəkçi rolunu oynayır. Bununla yanaşı, informasiya texnologiyaları müəllimlərin daha yaradıcı və innovativ dərslər planları hazırlamasına imkan yaradır. Məsələn, interaktiv video dərslər, virtual qaynaqların istifadəsi və onlayn test sistemləri müəllimlərə dərsləri cəlb edici və maraqlı keçməsinə kömək edir. Nəticədə tələbələrin motivasiyası artaraq onların öyrənmə prosesi daha səmərəli və əyləncəli olur. Bununla yanaşı, informasiya texnologiyalarının təhsil sistemində inteqrasiyası təhsilin demokratikləşməsi məqsədini təşviq edir. Çünki bu texnologiyalar coğrafi fərqliliklərdən asılı olmayaraq, müxtəlif icmalara, mədəniyyətlərə və təhsil səviyyələrinə sahib olan şəxsləri bir araya gətirərək biliklərin paylaşılmasını asanlaşdırır. Həmçinin bu vasitələr təhsil mühitinin müxtəlifliyini artıraraq fərqli öyrənmə tərzlərinə cavab verən resursların təqdimatını mümkün edir. Beləliklə, müasir informasiya texnologiyalarının istifadəsi təkcə öyrənmə prosesini dəstəkləmir, eyni za-

manda bütün təhsil sisteminin davamlı inkişafını və müasir çağırışlara uyğunlaşmasını təmin edir.

Təhsil və iqtisadi inkişaf arasında mövcud olan müsbət əlaqə müasir cəmiyyətlərin inkişaf strategiyalarında həlledici rol oynayır. Yüksəkkeyfiyyətli təhsil sistemləri insan kapitalını artırmaqla yanaşı, iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində innovasiyalara və rəqabətə dəstək verir. İnkişaf etmiş ölkələrdə görülməli bu əlaqənin kökləri bilik və bacarıqların əmək bazarına inteqrasiyası ilə daha aydın görünür [2]. Beləliklə, təhsil fərdlərin öz potensialını reallaşdırmalarına imkan yaradaraq iqtisadi dinamikaların sürətini artırır. İqtisadiyyatın diversifikasiyası təhsil sisteminin əsas komponentlərindən biri olaraq yeni sahələrin yaranmasına və yeni iş mühitlərinin formalaşmasına imkan yaradır. Müxtəlif iqtisadi fəaliyyətlərin inkişafına şərait yaranan bu proses, eyni zamanda təhsil strategiyalarının sürətlənməsini də təmin edir, geniş peşə və ixtisas seçimi imkanları təklif edərək gənc qüvvələrin əmək bazarına daxil olması prosesini asanlaşdırır. Eyni zamanda bu təhsilyönümlü yanaşma innovativ düşüncənin təşviqinə, tədqiqatların artırılmasına və nəticədə istehsalın artımına yol açır, beləliklə, ölkələr arasında iqtisadi bərabərsizliklərin azaldılmasına da töhfə verir. Əmək bazarının tələblərinə uyğunlaşdırılan təhsil, həmçinin iqtisadi artım strategiyasında müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. Yüksək təhsilli işçilərin sayı artsa da, görünür ki, bu tələblər hələ də tam şəkildə ödənilmir. Artan texnologiya və dəyişən bazar tələbləri müasir təhsil mühiti və iş strategiyaları arasında davamlı dialoq tələb edir. Bu inteqrasiya, xüsusilə STEM (Elm, Texnologiya, Mühəndislik və Riyaziyyat) sahələrində mütəxəssis hazırlığını formalaşdırır ki, bu da nəticədə etibarilə iqtisadi inkişafa gətirib çıxarır. Belə bir yanaşma yalnız iqtisadiyyatın inkişafı ilə kifayətlənməyib, həm də sosial ədalət, bərabər imkanlar və inklüziv cəmiyyətin formalaşmasına xidmət edir.

İqtisadiyyatın diversifikasiyası müasir dövrdə davamlı inkişafın prinsiplərini həyata keçirən global bir tendensiyaadır. Bu proses iqtisadi fəaliyyət sahələrinin genişləndirilməsi, yeni sektorların inkişafı və resursların daha səmərəli istifadəsi ilə bağlıdır. Ənənəvi olaraq bir çox ölkələr, əsasən təbii resurslara dayanan iqtisadi

modeldən asılı idilər, lakin bu yanaşmanın sərhədləri, resursların tükənməsi və bazar dalğalanmaları ilə üzləşdiyi üçün diversifikasiya bir zərurətə çevrilmişdir. Məsələn, kənd təsərrüfatı və ağır sənayedən asılı olan iqtisadiyyatların yeni texnologiyalar, xidmət sektoru və yaradıcı iqtisadiyyatın daxil edilməsi ilə çevikliyi artırmağı hədəfləməsi bu yanaşmanın vacibliyini göstərir. İqtisadiyyatın diversifikasiyası təkcə yeni sektorlara açılmaqla kifayətlənmir, eyni zamanda əmək bazarının təhsil, innovasiyalar və mühəndislik bacarıqları sahəsində olan inkişafı ilə də bağlıdır. Təhsil sistemləri bu prosesdə açar rol oynayır, çünki yüksəkixtisaslı işçilərin yetişdirilməsi müxtəlif sahələrin inkişafına kömək edir. Müasir iqtisadiyyatlarda texnologiyanın sürətli inkişafı ilə yanaşı, insan resursları daha mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu baxımdan iqtisadiyyatın diversifikasiyası məşğulluğun artırılması, yoxsulluğun azaldılması və bölgələr arasında iqtisadi bərabərliyin təmin edilməsi məqsədi daşıyır. Eyni zamanda bu yanaşma, iqtisadi dayanıqlılığını artırmaq və iqtisadi böhranlara qarşı müqavimət gücünü yüksəltmək üçün həm daxili, həm də xarici bazarların daha geniş spektrini qazandırır.

Davamlı inkişafın təmin olunmasında təhsil sistemi həlledici rol oynayır. Müasir dövrdə təhsil bilik ötürən bir vasitə olmaqdan çıxaraq fərdlərin sosial, emosional və intellektual bacarıqlarını inkişaf etdirən, onları cəmiyyətin fəal üzvlərinə çevirən bir platformaya çevrilmişdir. İnteraktiv və tələbəyönümlü tədris metodlarının tətbiqi tələbələrin öyrənmə prosesində daha aktiv iştirakını təmin edir və onların tənqidi düşünmə, problem həllətmə və yaradıcılıq bacarıqlarını gücləndirir. İnformasiya texnologiyalarının təhsilə inteqrasiyası öyrənmə prosesini daha əlçatan və effektiv edir. Onlayn tədris platformaları, virtual laboratoriyalar və interaktiv dərslər vəsaitləri tələbələrin fərdi öyrənmə tempinə uyğunlaşmağa imkan verir və müəllimlərin tədris prosesini daha səmərəli təşkil etməsinə şərait yaradır. Təhsil və iqtisadi inkişaf arasında mövcud olan əlaqə təhsilin əmək bazarının tələblərinə uyğun kadrların hazırlanmasında və iqtisadiyyatın diversifikasiyasında əhəmiyyətli rol oynayır.

Nəticədə iqtisadiyyatın diversifikasiyası davamlı inkişaf modelinin əsas tərkib hissələrindən

birinə çevrilir, o təkcə iqtisadi sektorların müqayisəli üstünlüklərini artırmaqla yanaşı, həm də sosial inkişafı, çevrəni, iqtisadi rifahı gücləndirən bir prosesdir. Bu çərçivədə dövlət siyasətləri, müəssisələrin strateji planları və təhsil proqramları diversifikasiya sürətini və təsirini artıran estetik ünsürlərdir. Davamlı inkişaf kontekstində iqtisadiyyatın diversifikasiyasını təmin etmək yalnız iqtisadi inkişafın deyil, həm də sosial ədalətin və bərabərliyin reallaşması üçün də vacibdir.

Əmək bazarı müasir iqtisadi sistemin funksionallığını təmin edən mühüm bir tərkib hissəsidir və onun inkişafı təhsil sisteminin strukturu və proqramları ilə sıx bağlıdır. Təhsilin əmək bazarına uyğunluğu yalnız işçilərin ixtisaslaşmasına deyil, həmçinin onların çevik olmasına və dinamik bazar tələblərinə cavab verməsinə imkan yaradır. Bu kontekstdə texnologiyaların dəyişikliklər və global marketinq dinamikaları yeni bacarıq və biliklərin əldə edilməsini zərurət halına gətirir. Beləliklə, təhsil sisteminin davamlı yenilənməsi əmək bazarının tələblərinə cavab verərək gənc nəslə iqtisadi mühitdə uğurlu olmağa hazırlayır.

Son dövrlərdə müxtəlif iqtisadi sektorlarda ixtisaslı işçi qüvvəsinə tələbi artıran dəyişikliklər müşahidə olunur. Xüsusilə informasiya texnologiyaları, mühəndislik və biotexnologiya kimi sahələr yeni biliklərə yiyələnmiş insan resurslarına ehtiyacı artırır. Mütəxəssislərin lazımi ixtisaslaşmanın əldə edilməsi üçün ali və peşə təhsili müəssisələrinin proqramlarında infrastrukturun gücləndirilməsi, iş dünyası ilə əməkdaşlıq həyata keçirilməsi və praktik təcrübələrin təmin edilməsi kritik əhəmiyyət kəsb edir. Əmək bazarının spesifik tələblərinə uyğun proqramlar iqtisadi inkişafa töhfə verməklə yanaşı, həm də sosial inklüzivlik və cəmiyyətin bütövlüyü üçün əhəmiyyətli bir rol oynayır. Bu yanaşmanın dünya üzrə nümunələri təhsil sisteminin əmək bazarının ehtiyaclarını necə qarşıladığını göstərir. Məsələn, Skandinaviya ölkələrində həyata keçirilən biznes strukturları ilə sıx əməkdaşlıq tələb edən təhsil modelləri tələbələrin iş mühitinə inteqrasiya olunma prosesini asanlaşdırır. Lakin bununla yanaşı, təhsil müəssisələrinin müstəqil iş uyğunluğunu inkişaf etdirmək üçün yeni elmi tədqiqatlar və innovasiyaların təşviq edilməsi vacibdir. Yalnız belə bir yanaşma təhsilin əmək

bazarına uyğunluğu prinsipini gücləndirəcək, eyni zamanda cəmiyyətin davamlı inkişafına töhfəsini verəcəkdir. Bu çərçivədə təhsilin rolunu daha geniş perspektivdən nəzərdən keçirtmək də gələcəkdəki iqtisadi inkişaf yollarını əsaslı şəkildə formalaşdırmağa yardım edəcəkdir.

Təhsil siyasətinin inkişafı davamlı inkişafın təşviqi məqsədi ilə müasir cəmiyyətlərin ehtiyaclarına cavab verən dinamik bir prosesdir. Bu proses strateji planlaşdırma vasitəsilə müasir təhsil sisteminin forma və məzmununu təyin etməyə yönələn bir sıra mərhələlərdən ibarətdir. Strateji planlaşdırma rəhbər şəxslərin, mütəxəssislərin və cəmiyyətin fəal iştirakını təmin edən bir metodologiyadır. Bu yanaşma təhsilin məqsədlərinin, vəzifələrinin və illik fəaliyyət planlarının müəyyən edilməsində mühüm rol oynayır. Təhsil islahatları isə bu strateji planların həyata keçirilməsini təmin edən əlavə bir mərhələdir ki, bu da təhsil sisteminin bütün aspektlərini əhatə edən genişçəşidli tədbirləri – müasir tədris metodlarının tətbiqi, kurikulumların yenidən qurulması, müəllimlərin peşəkarlığının artırılması və texnologiyaların inteqrasiyasını birləşdirir. Bu islahatlar təkcə təsis edilmiş strukturlarda deyil, həm də təhsil prosesinin keyfiyyətində gözəçarpan dəyişikliklərə səbəb olur. Məsələn, digital (rəqəmsal) təhsilin tətbiq olunması yalnız məlumatın ötürülməsini deyil, həm də tələbələrin analitik düşünmə, problem həll etmə və yaradıcı yanaşma bacarıqlarının inkişafını təşviq edir. Belə islahatların məqsədi isə müasir cəmiyyətin tələblərinə uyğun kadrların hazırlanması deyil, eyni zamanda onlara müstəqil düşüncə, yaradıcılıq və innovasiya bacarıqları qazandırmaqdır.

Müasir təhsil siyasətinin inkişafı təkcə ölkə daxilində deyil, beynəlxalq miqyasda da müşahidə olunan müsbət dəyişiklikləri təmsil edir. Bu proses global miqyasda təhsilin bərabər imkanlarının yaradılmasına, sosial ədalətin bərqərar olunmasına və iqtisadi inkişafın stimullaşdırılmasına yönəlmiş geniş yanaşma təqdim edir. Bununla yanaşı, təhsil siyasətinin inkişafı cəmiyyətin bütün sahələrini əhatə edən və müasir amilləri nəzərə alan bir yanaşma ilə həyata keçirilməsi lazım olan strateji hədəfləri daha da aydınlaşdırır. Nəticə etibarilə, təhsil siyasətinin inkişafı yalnız gələcək nəsillərin inkişafına deyil,

eyni zamanda davamlı inkişafın təmin edilməsinə istiqamətlənmiş fundamental bir prosesdir. Belə ki, strateji planlaşdırma yalnız təhsil müəssisələrinin xərclərinin və resurslarının səmərəli idarə olunması deyil, həm də sosial-iqtisadi və mədəni amillərin nəzərə alındığı dinamik bir yanaşmadır. Strateji planlaşdırma təhsil siyasətinin uzunmüddətli hədəflərini müəyyənləşdirir və bu hədəflərə çatmaq üçün ətraflı planlar hazırlayır. Bu kontekstdə təhsil sistemlərinin optimallaşdırılması, müasir texnologiyaların inteqrasiyası, keyfiyyətin artırılması və innovasiyaların təşviqi kimi aspektlər ön planda durur.

Müasir dövrdə strateji planlaşdırma təhsil sistemlərinin çevikliyini və adaptivliyini artıraraq cəmiyyətin ehtiyaclarına cavab verir. Bu, yalnız məktəblərin və universitetlərin fəaliyyətlərinə yönəlmir, eyni zamanda təhsilin bütün səviyyələrində müvafiq standartların tətbiqi və keyfiyyətin yüksəldilməsi üçün də mühüm rol oynayır. Məsələn, hazırkı mütəxəssis tələbləri, əmək bazarının dəyişən ehtiyacları və global trendlər strateji planların hazırlanmasında vacib əhəmiyyətə malikdir. Bununla yanaşı, strateji planlaşdırma prosesi müəllimlərin, valideynlərin, tələbələrin və mütəxəssislərin iştirakını tələb edir ki, bu da təhsilin daha inklüziv və müasir olmasına əhəmiyyətli töhfə verir.

Uğurlu strateji planlaşdırma daimi monitoring və qiymətləndirmə prosesi ilə birgə çalışmalıdır. Bu yanaşma təhsil siyasətlərinin zamanla nizamlanmasına, proqnozların dəqiqləşdirilməsinə və ehtiyaclara uyğunlaşmaların həyata keçirilməsinə imkan yaradır. Nümunə olaraq ifadə edilən strateji hədəflərə nail olmaq üçün müəyyən edilmiş göstəricilər və nəticələr təhsil sisteminin irəliləyişini aşkar etməyə kömək edir. "Aşağıya" doğru yönəlmiş bu məqsəd tədqiqatçıların və mütəxəssislərin daha əməli addımlar atmasını təşviq edir və müasir təhsil sisteminin yadılmasına imkan yaradır. Beləliklə, strateji planlaşdırma effektiv bir təhsil siyasəti yaratmaqla yanaşı, həm də gələcək nəsillərin təhsili üçün sağlam əsaslar qurur [5].

Təhsil islahatları müasir dövrün tələblərinə cavab verən, elmi və sosial inkişafı stimullaşdıran mərkəzi bir funksiya daşıyır. Bu islahatların məqsədi təhsil sisteminin keyfiyyətini artırmaq, təhsil prosesində iştirak edən bütün

maraqlı tərəflərin, yəni tələbələrin, müəllimlərin, valideynlərin və cəmiyyətin müxtəlif qruplarının tələblərinə uyğun gələn bir mühit yaratmaqdır. Əsrin insanının inkişafı yalnız bilik bazasına sahib olmaqla kifayətlənmir, bu, həm də analitik düşüncə, problem həlletmə bacarığı və kreativlik kimi xüsusiyyətlərin inkişafını tələb edir. Bu səbəbdən təhsil islahatları geniş şəkildə məktəblərin kurikulumundan, müəllimlərin peşəkar inkişafından, qiymətləndirmə sistemlərindən tutmuş müasir texnologiyaların tətbiqinə qədər bir çox aspektləri əhatə edir. Təhsil islahatları çərçivəsində ən çox diqqət çəkən sahələrdən biri də inklüziv təhsildir [6]. Inklüziv təhsil müxtəlif sosial və mədəni, həmçinin fiziki və öyrənmə qabiliyyətləri olan uşaqların bir arada təhsil almasına imkan yaradır. Bu yanaşma hər bir uşağın öz spesifik ehtiyaclarına uyğun təhsil almasını təmin etməyə yönəlikdir. Eyni zamanda müəllimlərin bu prosesdə rolunu gücləndirmək üçün onlara müasir pedaqoji metodlar və inklüziv yanaşmalar öyrədilir. Bütün bu islahatlar təhsilalanların yalnız akademik maraqlarını deyil, həm də sosial və emosional inkişaflarını təmin edir. Digər tərəfdən təhsil islahatlarının uğurla həyata keçirilməsi üçün davamlı monitoring və qiymətləndirmə mexanizmləri də vacibdir. Bu mexanizmlər sistemin effektivliyini artırmaq və təhsil prosesində meydana çıxan çətinlikləri zamanında aşkar etmək məqsədini daşıyır. İslahatların həyata keçirilməsindən sonra əldə edilən nəticələr təhlil edilərək növbəti planlama mərhələlərini istiqamətləndirir. Bu yanaşma sistemin çevikliyini artırır, eyni zamanda cəmiyyətin tələblərinə uyğunlaşma bacarığını da gücləndirir.

Nəticə. Nəticə etibarilə təhsil islahatları müasir dövrün şərtlərinə cavab verən, bərabərsizliyi aradan qaldıran, innovativ düşüncəni təşviq edən və hər bir fərdin potensialını maksimum dərəcədə reallaşdırmağa imkan yaradan bir mühitin formalaşmasına şərait yaradır. Yüksəkkeyfiyyətli təhsil sistemi innovativ və rəqabətqabiliyyətli işçi qüvvəsinin formalaşmasına, yeni iqtisadi sahələrin inkişafına və sosial ədalətin təmin olunmasına töhfə verir. Strateji planlaşdırma və təhsil islahatları təhsil sisteminin davamlı inkişafını təmin etmək üçün vacib olduğundan bu yanaşmalar təhsilin sosial-iqtisadi və

ekoloji aspektlərini nəzərə alaraq gələcək nəsillərin rifahını təmin edir. Beləliklə, təhsil sistemi davamlı inkişafın əsas sütunlarından biri olaraq cəmiyyətin hərtərəfli tərəqqisinə xidmət edir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Aliexsieienko T.F., Kryshchanovych S., Noskova M., Burdun V., Semenenko A. The use of modern digital technologies for the development of the educational environment in the system for ensuring the sustainable development of the region. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 2022, Vol.8(17), pp.2427-2434.

2. Golub T.P. The role of education in sustainable development. *Advanced education*, 2015.

3. <https://www.stat.gov.az/source/education/>

4. Karpan I., Chernikova N., Motuz T., Bratanich B., Lysokolenko T. Conceptual principles of education for sustainable development. *European Journal of Sustainable Development*, 2020, vol.9(2), pp.99-114.

5. Kryvylova O., Sosnickaya N., Oleksenko K., Oleksenko R., Khavina I. The aqmeological framework for modern higher education as a step towards sustainable development of society. *Linguistics and Culture Review*, 2021, pp.55-64.

6. Nataliya B., Natalya V., Viacheslav F., Irina K., Alexandra, S., Nadezhda, I. The concept of smart-education for sustainable development. In *International Conference on the Theory and Practice of Personality Formation in Modern Society (ICTPPFMS 2018)*, Atlantis Press, 2018, pp.192-196.

7. <https://www.un.org/sustainabledevelopment>

M.Jafarov

The importance and modern aspects of the education system in the context of sustainable development

Abstract

Sustainable development necessitates the renewal of the education system in response to the environmental, social and economic challenges facing the modern world. Education is not only a means of transmitting knowledge, but also a key platform for developing individuals' adaptation, innovation and responsible citizenship skills. Modern educational approaches are based on interactive and student-centered methods, making the learning process more effective and comprehensive with the widespread use of technology. Tools such as information technol-

ogies, online resources and virtual reality increase the quality of education and expand individual learning opportunities. There is a strong link between education and economic development; the quality of education contributes to the preparation of personnel in accordance with the requirements of the labor market and the diversification of the economy. Strategic planning and education reforms are important to ensure the sustainable development of the education system. These approaches are aimed at ensuring the well-being of future generations, taking into account the social, economic and environmental aspects of education.

М.Джафаров

Важность и влияние аспектов системы образования в контексте устойчивого развития

Аннотация

Устойчивое развитие требует обновления системы образования в ответ на экологические, социальные и экономические вызовы, с которыми сталкивается современный мир. Образование – это не только средство передачи знаний, но и ключевая платформа для развития у людей навыков адаптации, инноваций и ответственной гражданской позиции. Современные образовательные подходы основаны на интерактивных и личностно-ориентированных методах, что делает процесс обучения более эффективным и комплексным за счет широкого использования технологий. Такие инструменты, как информационные технологии, онлайн-ресурсы и виртуальная реальность, повышают качество образования и расширяют индивидуальные возможности обучения. Между образованием и экономическим развитием существует тесная связь, что способствует повышению качества образования и подготовке кадров в соответствии с требованиями рынка труда и диверсификации экономики. Стратегическое планирование и образовательные реформы имеют важное значение для обеспечения устойчивого развития системы образования в целом. Эти подходы направлены на обеспечение благополучия будущих поколений путем учета социально-экономических и экологических аспектов образования.